LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. XI-242 72^1 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 48, 52, 53, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 72^1, 73, 75^3, 77, 85 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 64^1 STRAIPSNIU ĮSTATYMO NR. XIV-1257 24 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, įstatymo projekto tikslas ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 72^1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas ir Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 48, 52, 53, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 72^1, 73, 75^3, 77, 85 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 64^1 straipsniu įstatymo Nr. XIV-1257 24 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau kartu – įstatymų projektai) parengti siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (toliau – programa), numatytą siekį, kad mokslas ir studijos būtų pasaulinio lygmens, programos įgyvendinimo priemonėse numatyta sudaryti prielaidas mokslo ir studijų institucijų akademinių darbuotojų darbo užmokesčiui didėti, kad jis pasiektų 150 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio, taip pat neakademinių darbuotojų atlyginimams augti.

Dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų atlyginimai yra pernelyg maži ir nekonkurencingi šalies ir tarptautinėje darbo rinkoje. 2017 m. pirmą kartą nuo 2009 m. didėjo mažiausiai uždirbančių mokslininkų atlyginimai, tam papildomai skirta 3,1 mln. Eur valstybės biudžeto asignavimų. Nuo 2018 m. vykdant švietimo ir mokslo sistemos struktūrinę reformą, siekiama dėstytojams, mokslo darbuotojams ir kitiems tyrėjams sudaryti palankias darbo sąlygas, užtikrinti stabilų jų darbo užmokesčio augimą. Tai vykdoma palaipsniui, atlyginimus didinant etapais: 2018 m. dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų atlyginimai vidutiniškai padidinti 20 proc. (tam skirta 23 mln. Eur), 2019 m. – vidutiniškai 16 proc. (tam skirta dar 23,1 mln. Eur), 2020 m. – vidutiniškai 10 proc. (tam skirta 13,8 mln. Eur), 2021 m. – asistentų ir jaunesniųjų mokslo darbuotojų algoms didinti skirta 5,2 mln. Eur. 2022 m. akademinių ir neakademinių darbuotojų atlyginimams padidinti vidutiniškai 12,49 proc. skirta 28,8 mln. Eur.

Sparčiai didėjant atlyginimams Lietuvos darbo rinkoje (visų sektorių darbuotojams), akademinių darbuotojų darbo užmokesčio augimas nėra pakankamas. Dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų atlyginimai vis dar išlieka nekonkurencingi tiek šalies, tiek tarptautinėje darbo rinkoje ir neatitinka akademinės bendruomenės lūkesčių. Dėl nekonkurencingų atlyginimų dėstytojo bei mokslininko karjera Lietuvoje nėra patraukli, todėl dažnai gabus jaunimas jos Lietuvoje nesirenka. Maži atlyginimai yra viena iš priežasčių, stabdančių Lietuvos mokslo ir studijų sistemos kokybinę pažangą.

Atsižvelgiant į šalies vidutinio darbo užmokesčio (VDU) augimą ir anksčiau išdėstytas priežastis, siekiama ir toliau didinti atlyginimus dėstytojams, mokslo darbuotojams ir kitiems tyrėjams.

Siekiant sudaryti teisines prielaidas darbo užmokesčiui didinti valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose dirbantiems mokslo darbuotojams ir kitiems tyrėjams, parengtas Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 72^1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – įstatymo projektas Nr. 1).

Įstatymo projekto Nr. 1 tikslas – nuo 2023 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (toliau – Įstatymas) 72^1 straipsnio 5 dalyje nustatytų pareiginės algos koeficientų apatines ir viršutines ribas („šakutes“) visoms pareigybių grupėms padidinti 10 proc.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 48, 52, 53, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 72^1, 73, 75^3, 77, 85 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 64^1 straipsniu įstatymu Nr. XIV-1257 (toliau – Pakeitimo įstatymas), nuo 2023 m. liepos 1 d. įsigalioja Įstatymo redakcija, kurioje nebelieka tyrėjo pareigybės. Pakeitimo įstatymu Įstatymo 72^1 straipsnio 5 dalyje nustatytos pareiginės algos koeficientų apatinės ir viršutinės ribos („šakutės“) pareigybių grupėms nebuvo keistos ir atitinka šiuo metu galiojantį Įstatymą. Atsižvelgiant į tai ir vadovaujantis Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 1R-298 „Dėl Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų patvirtinimo“, 139 punktu, parengtas Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 48, 52, 53, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 72^1, 73, 75^3, 77, 85 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 64^1 straipsniu įstatymo Nr. XIV-1257 24 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – **įstatymo projektas Nr. 2**), kurio tikslas – pakeisti Pakeitimo įstatymo 24 straipsnio 2 dalį ir nustatyti, kad nuo 2023 m. liepos 1 d. pareiginės algos koeficientų apatinės ir viršutinės ribos („šakutės“) visoms pareigybių grupėms yra nustatomos tokios pat, kokios yra numatytos įstatymo projekte Nr. 1. Pritarus įstatymo projektui Nr. 1, jis įsigaliotų 2023 m. sausio 1 d. Įstatymo projektu Nr. 2 siekiama, kad nesusidarytų situacija, kad nuo 2023 m. sausio 1 d. įsigalioję padidinti koeficientai atsižvelgiant į Pakeitimo įstatymą nuo 2023 m. liepos 1 d. vėl nesumažėtų.

Kadangi anksčiau minėta Įstatymo redakcija įsigalioja tik nuo 2023 m. liepos 1 d., toliau aiškinamajame rašte yra vartojamos mokslo darbuotojo, tyrėjo sąvokos.

Pažymėtina, kad įstatymo projektai Nr. 1 ir Nr. 2 buvo parengti skubos tvarka, atsižvelgiant į tai, kad rengiant Lietuvos Respublikos 2023 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, jame numatyta papildomų asignavimų dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų bei neakademinių darbuotojų atlyginimams padidinti nuo 2023 m. sausio 1 d. Siekiama sudaryti teisines prielaidas darbo užmokesčiui didinti valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose dirbantiems mokslo darbuotojams ir kitiems tyrėjams, kuris būtinas skatinant pradėti mokslininko karjerą, sukurti paskatas pritraukti talentingus mokslininkus į Lietuvos mokslo ir studijų institucijas, didinti šiuo metu Lietuvoje dirbančių mokslininkų motyvaciją, taip prisidėti prie šalies mokslo potencialo stiprinimo ir konkurencingumo didinimo bei pagal galimybes atsižvelgti į akademinės bendruomenės lūkesčius dėl darbo užmokesčio augimo. Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, numatyta prašyti Lietuvos Respublikos Seimą svarstyti nurodytus įstatymų projektus skubos tvarka.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymų projektų iniciatorius – Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

3. Dabartinis teisinis įstatymo projekte aptartų teisinių santykių reglamentavimas.

Nuo 2017 m. birželio 20 d. valstybinių mokslinių tyrimų institutų administracijos (instituto direktoriaus, direktoriaus pavaduotojo, mokslinio sekretoriaus), mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo apmokėjimo sąlygas ir socialines garantijas reglamentuoja Įstatymo 72^1 straipsnis. Šio straipsnio 5 dalyje visoms pareigybių grupėms (jų yra 6) nustatytos pareiginės algos koeficientų dydžių apatinės ir viršutinės ribos („šakutės“).

4. Naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Numatoma Įstatymo 72^1 straipsnio 5 dalyje numatytoms visoms pareigybių grupėms 10 proc. padidinti pareiginės algos koeficientų dydžių apatines ir viršutines ribas („šakutes“). Pritarus siūlomiems pakeitimams valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose vyriausiojo mokslo darbuotojo pareiginė alga *bruto*, įskaitant pareiginės algos bazinio dydžio (toliau – bazinis dydis) didėjimą (nuo 2023 m. sausio 1 d. bazinį dydį numatoma didinti nuo 181 Eur iki 186 Eur), galėtų kilti 241–434 Eur, vyresniojo mokslo darbuotojo – 210–338 Eur, mokslo darbuotojo, tyrėjo, mokslininko stažuotojo – 210–257 Eur, jaunesniojo mokslo darbuotojo – 201–238 Eur. Tikslas – palaipsniui pasiekti, kad 2024 m. šių darbuotojų vidutinis darbo užmokestis sudarytų 150 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio. Tik nuoseklus valstybės finansines galimybes atitinkantis atlyginimų didinimas, kuris būtinas

skatinant jaunus žmones rinktis mokslininko karjerą, padidins šiuo metu Lietuvoje dirbančių mokslininkų motyvaciją, o tai sudarys sąlygas siekti aukštos mokslo ir studijų sistemos kokybės, didinti šalies mokslinį produktyvumą ir konkurencingumą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Neigiamų priimtų įstatymų projektų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimti įstatymai neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Priimti įstatymai neturės neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymų projektai prisidės prie 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, 1 strateginio tikslo – pereiti prie mokslo žiniomis, pažangiosiomis technologijomis, inovacijomis grįsto darnaus ekonomikos vystymosi ir didinti šalies tarptautinį konkurencingumą – įgyvendinimo.

Įstatymų projektai įgyvendina Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatas.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, galiojantys teisės aktai, kuriuos būtina pakeisti, panaikinti ar priimti, priėmus teikiamą įstatymo projektą.

Kitų norminių teisės aktų keisti nereikės.

10. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimams ir bendrinės lietuvių kalbos normoms, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymų projektai parengti, laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektuose nevartojamos naujos sąvokos.

11. Įstatymo projekto atitiktis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų parengti, šių aktų metmenys.

Kitų norminių teisės aktų keisti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas.

Įstatymų projektams įgyvendinti 2023 m. reikės apie 3,1 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų, kurios numatytos 2023 m. valstybės biudžeto projekte. Tai leis, įskaitant bazinio dydžio didėjimą, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo užmokestį valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose padidinti vidutiniškai 13 proc.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Su visuomene konsultuojamasi, įstatymų projektus skelbiant Lietuvos Respublikos Seimo Teisės aktų informacinėje sistemoje.

15. Reikšminiai šio įstatymo projekto žodžiai.

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną „Eurovoc“: valstybinis mokslinių tyrimų institutas, darbo užmokestis, pareiginės algos koeficientas.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Papildomai atkreipiame dėmesį, kad teikiami įstatymų projektai susiję tik su valstybinių mokslinių tyrimų institutų mokslininkų ir kitų tyrėjų darbo užmokesčio didinimu. Aukštosios mokyklos pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir Įstatymo 8 straipsnį turi autonomiją, apimančią akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu ir akademine laisve. Laikydamosi įstatymų ir kitų teisės aktų, aukštosios mokyklos pačios nustato savo struktūrą, vidaus darbo tvarką, darbuotojų skaičių, jų teises, pareigas ir darbo apmokėjimo sąlygas.